

Az elektronikus diagnosztikus mérési rendszer (eDia) DEMO tesztjeiről

Megtanulni egy leckét, helyesen értelmezni egy szöveget, megoldani egy matematikafeladatot nem minden diáknak megy egyformán. Abban szinte mindannyian egyetértünk, legyünk akár szülők, pedagógusok vagy kutatók, hogy a tanulási problémák megnehezíthetik egy diák életét. Ha ezeket fel akarjuk tárni, valamint a készségeket és a képességeket fejleszteni szeretnénk, az egyik leghatékonyabb módszer a diagnosztikus tesztek alkalmazása.

A diagnosztikus tesztek azt vizsgálják, hol tart az egyes tanuló fejlődése bizonyos viszonyítási pontokhoz képest. A mérés előnyei közé tartozik az is, hogy a tanárok megtudhatják, melyek azok a részképességek, amelyeket fejleszteni kell, mi az, ami jobban megy a gyerekeknek, és mi az, ami kevésbé. Fel kell deríteni, mi áll a probléma hátterében: az alapvető készségek hiánya vagy a gondolkodási műveletek fejletlensége (Csapó et al. 2012: 197).

2009-ben a Szegedi Tudományegyetem kutatói a *Diagnosztikus mérések fejlesztése* című projekten belül olyan demófeladatbankokat hoztak létre, melyek segítségével a diagnosztikus mérés és értékelés lehetővé válik az online térben is. A diagnosztikus tesztek demóverzióit az eDia felületén találhatjuk meg (<http://edia.hu/ok/>), kitöltésükhöz pedig előzetes regisztráció szükséges. Ezt minden teszt sor előtt el kell végezni. Az eDia DEMO tesztjei tudományterületenként (*Matematika, Olvasás, Természettudományok*) és korcsoportonként (*1–8. osztály*) érhetőek el, valamint találunk feladatokat az *Egyéb képességek* fejlesztésére is. Előny még az is, hogy a feladatok nemcsak magyar, hanem angol nyelven is megoldhatók. A következőkben az olvasási-szövegértési aspektusra fókuszálva bemutatom, milyen jellemzőkkel bír, és milyen olvasási készségeket, képességeket mér az eDia *Olvasás* blokkjában található, 2-3. osztályos tanulóknak szánt DEMO teszt.

A teszt sorát a <http://edia.hu/ok/> oldalon találhatjuk meg az *Olvasás – 2-3. osztály* blokkra kattintva, az azonosító kód beírása után, amelyet igénylést követően e-mailben küld el a rendszer. A teszt több részfeladatot tartalmaz, amelyek zárt kérdések, és mindig az előre megadott válaszlehetőségekből kell kiválasztani a helyes megoldást. A kérdésekkel az olvasás pszichológiai, alkalmazási és diszciplináris dimenzióját is lehet mérni. Ezek a dimenziók az olvasás diagnosztikus értékeléséhez tartoznak (Csapó et al. 2012).

Az olvasás pszichológiai dimenziójának részét képezik az olvasástanulás előfeltételét jelentő készségek (például beszédhang-betű feldolgozás, fonológiai és fonématudatosság, mondat- és szövegértéshez szükséges következtetés), amelyek a kognitív műveletekben más-más szinten fejeződnek ki: az információ-visszakeresés, az értelmezés és az értékelés szintjén (Csapó et al. 2012: 202). Az információkeresés mérésére kiválóan alkalmasak többek között a feladatsor első részében található feladatok (1., 2., 4., 5., 6., 15. és 16.), a helyes szövegértelmezést pedig az igaz-hamis feladatokkal lehet gyakorolni (8., 9., 10., 12. és 13.).

A tesztsorban a gyerekek különböző szövegformákkal találkozhatnak: egy nem folyamatos és egy folyamatos szöveg alapján kell válaszolniuk a feltett kérdésekre, melyek által mérhető, mennyire fejlett a szövegtípus-ismeretük. A tesztsorban a gyerekek képes feladattal is találkozhatnak (3. és 11. feladat), a feladatsor tehát alkalmas az olvasás alkalmazási dimenziójának mérésére is (ez a 14. részfeladattól is kiderül). Ennek a dimenzióknak egyik fontos részét képezi, hogy felmérje, a gyerekek mennyire képesek boldogulni olyan szövegekkel, amelyekkel a mindennapi életük során találkozhatnak (Csapó et al. 2012: 202–203).

Ahogy láthatjuk, a 2-3. osztályosoknak szánt DEMO tesztben inkább a pszichológiai dimenzió felmérésére, fejlesztésére találunk feladatokat, de az alkalmazási dimenzió jelenléte is fontos szereppel bír az olvasásfeladatok létrehozásában. Az alkalmazási dimenzió esetében a jelenlét kifejezés szerepelhetne zárójelben is, hiszen ebben a DEMO tesztben az alkalmazási dimenzió háttérbe szorul a pszichológiai dimenzióhoz képest. Azt viszont érdemes megemlítenünk, hogy a folyamatos és nem folyamatos szövegek olvasásának megtanulása a gyerekek olvasástechnikájának fejlődése szempontjából kulcsfontosságú, ezért nem feledkezhetünk meg az alkalmazási dimenzió fontosságáról sem. A tesztsor másik fontos jellemzője, hogy a diszciplináris dimenzió mérésével, fejlesztésével kapcsolatban nem szerepelnek benne feladatok.

Ha megvizsgáljuk az 5-6. osztályosok olvasásfeladatait, hasonló megállapításokat tehetünk, mint a 2-3. osztályos korcsoport feladatainak esetében. Az 5-6. osztályosoknak szánt *Olvasás* tesztben – melynek alapját egy társasjáték leírása és annak bemutatása képezi – szintén a pszichológiai dimenzió fejlesztésére találunk feladatokat (az információkeresés és szövegértelmezés az 1., 2., 5., 6., 8., 9., 10. és 11. feladattal mérhető). Ahogy a 2-3. osztályosoknál, ennél a korcsoportnál is megvalósul az alkalmazási dimenzió mérése: a gyerekeknek egy folyamatos és egy nem folyamatos szöveggel kapcsolatban kell megoldaniuk a teszt feladatait, valamint a 3. és 7. feladatban képeket kell értelmezniük a társasjáték leírása alapján, a 4. feladat pedig a társasjáték mindennapi életben való használatára kérdez rá. Ahogy a 2-3. osztályosok esetében, ennél a korcsoportnál sem találunk feladatokat a diszciplináris dimenzió mérésére, fejlesztésére.

Felmerülhet a kérdés, hogyan lehetne hozzákapcsolni a diszciplináris dimenziót az *Olvasás* teszt feladataihoz. A lehetséges válaszok egyikét a természetismeret (2-3. osztály) és a matematika tantárgyak (5-6. osztály) adhatják meg, a diszciplináris dimenzió ugyanis „az olvasás iskolai tantárgyakhoz direkt kapcsolható összetevőit jelenti” (Csapó et al. 2012: 203). A készítő a 2-3. osztályosoknak szánt DEMO tesztben rákérdezhettek volna arra, milyen jellemzőkkel bírhat egy sziget, miben különbözik egymástól egy macska és egy egér, melyik országban található Róma, stb. Az 5-6. osztályosok esetében annyival árnyaltabb a helyzet, hogy ott már részben megjelenik a matematika tantárggyal való kapcsolat (a 3. és 5. feladat matematikai jelleggel is bír), de több és konkrétabb matematikakérdés is szerepelhetett volna a tesztben a diszciplinaritás erősítése végett (akár kombinatorikai, akár logikai, akár valószínűségi számítási feladatok). Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásánál nagy szükség van a pedagógus segítségére is.

Érdekes néhány szót szólnunk a DEMO tesztek vizualitásáról, a képi elemek használatáról is. Az eDia DEMO tesztjeiben a vizualitás nagy szerepet kap, a képek és az ábrák figyelemfelkeltőek, nagyok és színesek, így olyan érzése lehet a teszt kitöltőjének, mintha játékosan tanulna. A teszt készítői azonban megfeledeztek egy fontos dologról a képi elemek használatával kapcsolatban: a tesztekben szereplő mesefigurák (Geronimo Stilton, Micimackó) esetében semmilyen hivatkozást nem találunk, noha – habár a mesefigurák oktatási környezetben jogdíj fizetése nélkül is használhatóak – ajánlatos lenne a forrásukat megadni. Ez a hiányosság természetesen betudható annak is, hogy ezek a tesztek még csak demótesztek, azonban

érdemes felhívunk erre is a figyelmet. Összességében azonban elmondható, hogy az eDia DEMO tesztszei inkább pozitívumokkal, mintsem negatívumokkal rendelkeznek, hiszen nem szükséges befejezni egy blokkot ahhoz, hogy belekezdhesünk egy másikba, nincsenek időbeli korlátok sem, valamint a tesztoszr kitöltése után százalékosan is értékelik a teljesítményt.

Fontos kérdés, hogy a feladatok megoldása egyénileg vagy csoportos formában, otthoni vagy osztálytermi keretek között történjen-e. A DEMO feladatok osztálytermi közösségben is kitölthetők a pedagógus útmutatásaival, de otthoni gyakorlásra is alkalmasak, és az alsóbb korcsoportokban szülői segítséggel is megoldhatók. Az eDia DEMO tesztszei ötvözik az információs és kommunikációs technológiákat a diagnosztikus tesztekben rejlő lehetőségekkel, ezáltal segítve többek között a tanulási problémákkal küzdő fiatalokon. Nagy segítség lehet a hátrányos helyzetű tanulók oktatásában – a Szegedi Tudományegyetem Oktatáselméleti Kutatócsoportjának célkitűzéseik között többek közt ez is szerepel. Az eDia DEMO tesztjeit bátran tudom ajánlani tanórai használatra és otthoni gyakorlásra egyaránt.

Nemes Gyöngyi

IRODALOM

Csapó Benő – Józsa Krisztián – Steklács János – Hódi Ágnes – Csíkos Csaba (2012): A diagnosztikus olvasás felmérések részletes tartalmi kereteinek kidolgozása: elméleti háttér és gyakorlati kérdések. In: Csapó Benő – Csépe Valéria (szerk.): *Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 189–219.